

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A187 Grote mantelmeeuw (*Larus marinus*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De grote mantelmeeuw is de grootste Europese meeuw (lengte 68-79 cm) en een van de grootste meeuwensoorten wereldwijd. Volwassen vogels hebben een volledig witte kop, lichaam en staart, met diep-donkergrijze, haast zwart lijkende bovenzvleugels en mantel en een gele snavel. Veel broedvogels van rotskusten van Scandinavië, de Faeröer en de Britse Eilanden brengen het najaar en de winter door op en langs Nederlandse wateren waaronder het Nederlands Continentaal Plat (NCP). De grote mantelmeeuwen die in Nederland voorkomen behoren tot de Noord- en West-Europese flyway-populatie. Onze wintergasten komen vooral uit Noorwegen, met kleinere aantallen van de Britse Eilanden.

Bron: Saxifraga – Luc Hoogenstein

Op de Noordzee overzomeren grote mantelmeeuwen in klein aantal. Sinds 1993 wordt ook in Nederland gebroed in de Zuidwestelijke Delta, het Waddengebied en langs het IJsselmeer. De aantallen zijn echter bescheiden met 100-105 broedparen in 2023.

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Noord- en West-Europese flyway-populatie wordt geschat op 240.000-310.000 vogels, waarvan in Nederland 9-27% verbleef tijdens de trektijd en winter in de periode 2015/16-2020/21.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Het gemiddeld seizoensgemiddelde¹ van de grote mantelmeeuw betrof 12.000 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 4% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://de-soortpagina.op-natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort.

¹ De som van maandelijkse schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

B. Bescherming

2. Status

Grote mantelmeeuw *Larus marinus* (A187). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

Grote mantelmeeuwen zijn zeevogels, die zowel ver uit de kust voorkomen, als in kustwateren en aan land, grotendeels in de nabijheid van de kust. Bij viskotters en offshore platforms komen ze geconcentreerd voor om voedsel te verzamelen respectievelijk te rusten.

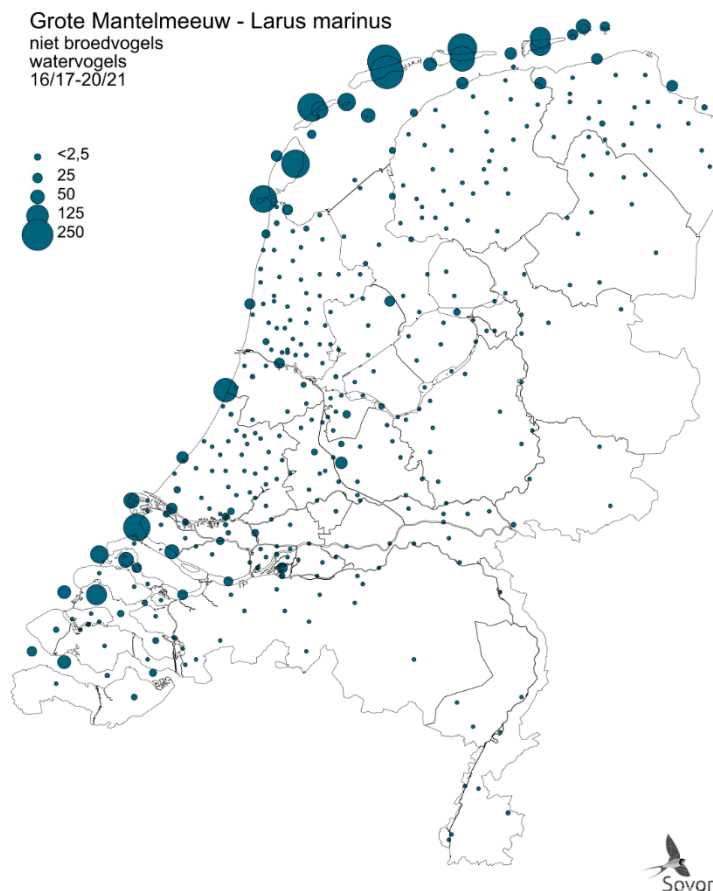
3.2 Voedsel

Buiten het broedseizoen wordt met name op zee veel vis gegeten. Ze kunnen niet diep onder water duiken en bemachtigen vis, levend of dood, vooral op het zeeoppervlak, of pakken die af van andere zeevogels. Veel vis (discards) wordt achter vissersschepen bemachtigd. In het broedseizoen leven veel grote mantelmeeuwen in zeevogelkolonies, en eten dan vooral vogels.

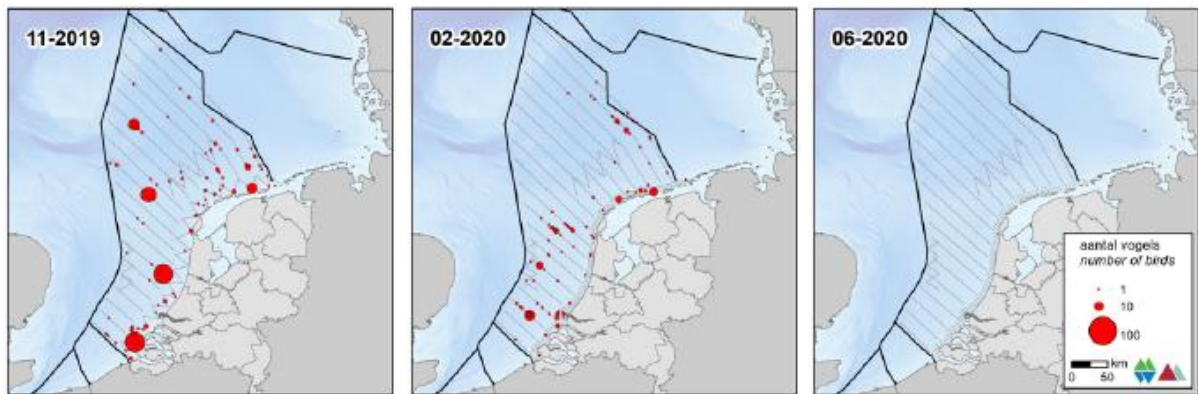
C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse winterpopulatie van de grote mantelmeeuw omvatte maximaal 24.300-73.200 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De doortrekpopulatie omvatte in dezelfde periode naar schatting maximaal 12.800-49.100 vogels. De grote mantelmeeuw is het gehele jaar op het NCP aanwezig, in vrij klein aantal als zomergast en in groot aantal als overwinteraar. Veel vogels arriveren van juli tot november om na januari weer af te nemen. Op de Noordzee komen ze in lage dichtheden voor, waarbij de meeste vogels worden aangetroffen binnen 100 kilometer van de kust. Hogere dichtheden zijn geassocieerd met viskotters en offshore platforms, die veelvuldig worden gebruikt om op te rusten (Bijlsma *et al.* 2001). Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

Verspreiding van de grote mantelmeeuw als niet-broedvogel in de periode 2016/17 – 2020/21. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (exemplaren) per (hoofd)telgebied.

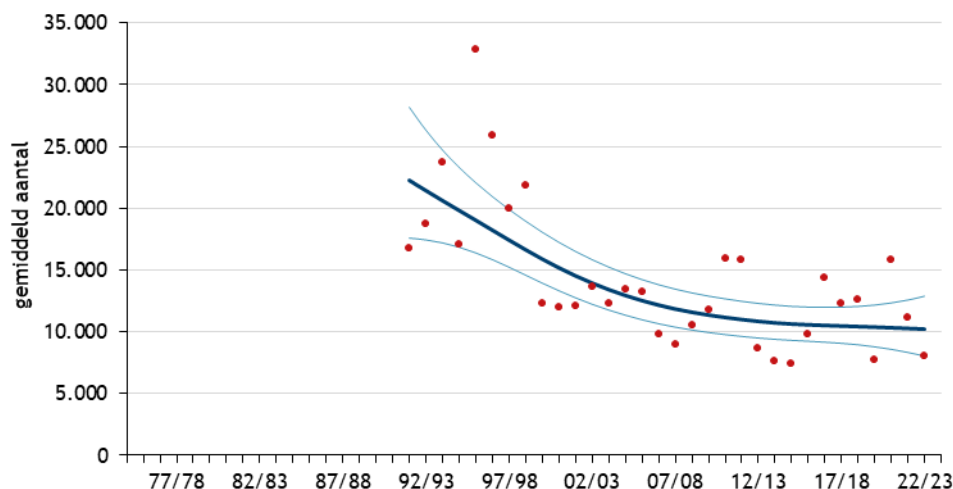
Verspreiding van de grote mantelmeeuw tijdens monitoringsvluchten in november 2019 en februari en juni 2020 op het totale NCP (overgenomen uit Fijn et al. 2020).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de grote mantelmeeuw als niet-broedvogel laat op de lange termijn (1991/92-2022/23) een matige afname zien, op de korte termijn (2011/12-2022/23) is de aantalsontwikkeling stabiel.

Hoewel de soort wijdverbreid voorkomt in het NCP en in de kustgebieden, nemen de populaties op zee en land op de lange termijn af. De trend over de laatste 12 jaar is op de Noordzee stabiel (van Bemmelen 2022), wat ook voor Nederland als geheel geldt (Hornman et al. 2024). De precieze oorzaken van de populatie-afname van de grote mantelmeeuw zijn niet goed bekend, al lijkt een verminderd voedselaanbod door inperking van discards een belangrijke rol te spelen. De gevolgen van deze inperking voor de deelpopulaties die van de Noordzee gebruik maken zijn evenmin duidelijk. Omdat ook deelpopulaties afnemen die niet of minder beïnvloed worden door het discards-beleid, lijken er meerdere ontwikkelingen in de broed- en overwinteringsgebieden te spelen die elkaar gelijktijdig negatief kunnen beïnvloeden (Langlois Lopez et al. 2022). De beoordeling van de veerkracht van de populatie wordt ook belemmerd door een gebrek aan cijfers over de reproductie en de overleving. Deze kennisleemtes staan gerichte herstelmaatregelen op Noordwest-Europese schaal mogelijk in de weg. In Nederland kan een nadere studie naar de gevolgen van het discards-beleid voor de voedselsituatie in de doortrek- en overwinteringsperiode overwogen worden, al zal een dergelijke studie voor de Noordzee als geheel een hogere zeggingskracht hebben. Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de grote mantelmeeuw als niet-broedvogel. Weergegeven is het seizoensgemiddelde per seizoen (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95%

betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Watervogels en systematische vliegtuigtellingen op de Noordzee (seizoen juli t/m juni).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022²

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het verspreidingsgebied is in Nederland op de lange termijn stabiel waarmee dit aspect als 'gunstig' is beoordeeld.

ii. Populatie: zeer ongunstig

Op grond van de lange termijntrend (1991/92-2019/20), die een in de jaren negentig ingezette afname laat zien, is het aspect populatie als 'zeer ongunstig' beoordeeld.

iii. Leefgebied: gunstig

De omvang en kwaliteit van het leefgebied (vooral voedselbeschikbaarheid) worden als 'gunstig' beoordeeld.

iv. Toekomstperspectief: zeer gunstig

De korte termijntrend (2008/09-2019/20) duidt niet op een significante aantalsverandering, waarmee ook in de toekomstige korte termijn een ongeveer stabiele populatie mag worden verwacht. De huidige en toekomstige voedselsituatie rechtvaardigt ook geen positiever beeld. Na 2013 is die situatie verslechterd omdat het teruggooien van ongewenste bijvangst (discards) in EU-verband aan banden is gelegd. Op de Noordzee, waar het grootste deel van de Nederlandse grote mantelmeeuwen overwintert, vormden discards een belangrijke voedselbron. De grote mantelmeeuw is bij het verzamelen van voedsel bij trawlers namelijk dominantier dan voedselconcurrenten. Omdat er nog veel onbekend is over de effecten van veranderingen in het visserijbeleid op de voedselbeschikbaarheid voor grote mantelmeeuwen en er geen bewezen maatregelen bekend zijn die op de korte termijn zullen resulteren in populatieherstel wordt het toekomstperspectief als 'zeer ongunstig' ingeschat.

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van de grote mantelmeeuw als niet-broedvogel is in 2022 als zeer ongunstig beoordeeld (Sovon 2024). Een eerdere beoordeling van de SvI heeft in 2013 plaatsgevonden (Vogel *et al.* 2013)³.

Aspect	2013	2022
Verspreidingsgebied	matig ongunstig	gunstig
Populatie	gunstig	zeer ongunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	zeer ongunstig
Beoordeling SvI	matig ongunstig	zeer ongunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor de uitbreiding tot een populatie van ten minste 11.000 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNV 2026).

² Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

³ Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNV 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

6. Drukfactoren

- *Verontreiniging*: doordat grote mantelmeeuwen veel tijd op open zee doorbrengen zijn ze gevoelig voor verontreiniging, zoals olievlekken. In vergelijking met andere zeevogels lijken ze echter minder kwetsbaar voor deze vorm van vervuiling aangezien ze relatief veel tijd doorbrengen in de lucht, zoekend naar voedsel, rustend op windmolenfundaties en offshore platforms en aan land. Verontreiniging met drijvende olie, vet, of chemicaliën vormt een risico aangezien deze het verenkleed aantasten, waardoor de vogels hun isolatie verliezen en kunnen sterven aan onderkoeling.
- *Ziekten*: grote mantelmeeuwen zijn mogelijk zeer kwetsbaar voor aviaire influenza, omdat ze foerageren op levende of dode watervogels die mogelijk besmet kunnen zijn (Slaterus *et al.* 2024). Kleyheeg *et al.* (2017) schatten dat 2-10% van de in Nederland overwinterende grote mantelmeeuwen in 2016/17 door HPAI kan zijn doodgegaan.
- *Sterfte door infrastructuur*: windparken op zee worden niet gemeden waardoor de soort gevoelig is voor aanvaringen. Op dit moment is het risico niet zodanig dat de populatie daardoor wordt beïnvloed. Bij de aanwijzing van nieuwe windenergiegebieden tot 2040 in het Programma Noordzee 2022-2027 kan niet worden uitgesloten dat het cumulatieve aantal aanvaringsslachtoffers zodanig is dat die negatieve gevolgen voor de Staat van Instandhouding er wél kunnen zijn (ministerie van I&W 2021, Potiek *et al.* 2022).
- *Visserij*: een verminderde beschikbaarheid van discards als gevolg van veranderingen in vismethoden heeft geleid tot een verslechtering van de voedselsituatie voor de grote mantelmeeuw (Bicknell *et al.* 2013, Burger *et al.* 2018, Sherley *et al.* 2020). Sherley *et al.* (2020) schatten in dat de hoeveelheid discards die werd geproduceerd in de Noordzee tussen 1990 en 2010 met 39% is afgenomen. De samenstelling verandert ook in ongunstige zin: van overwegend rondvis naar steeds meer platvis (Heath & Cook 2015). In 2015-2019 is in fases een aanlandplicht geïntroduceerd in de pelagische visserij en in de demersale (bodem)visserij op de Noordzee (European Commission 2021), waardoor de beschikbaarheid van discards voor meeuwen vermoedelijk verder is afgenomen (Bicknell *et al.* 2013). De aanlandplicht houdt in dat de vangst van vissoorten waarvoor een vangstbeperking geldt (bijvoorbeeld een quotum) aangevoerd moet worden, en in mindering moet worden gebracht van het quotum. Ongewenste bijvangst mag dus niet meer overboord gezet worden. Grote mantelmeeuwen kunnen ook zelf voedsel bemachtigen en zijn als grootste meeuw ook dominantier dan hun voedsel-concurrenten (Camphuysen *et al.* 1995), maar vooralsnog vormen discards een belangrijke voedselbron. Er is meer kennis gewenst over de exacte impact van de afname van discards op de Noordzee op de populatie van de grote mantelmeeuw, zowel in de jaren voorafgaand aan de invoering van de aanlandplicht als daarna (Jongbloed *et al.* 2023).

Invloeden van buiten Nederland.

De broedpopulatie neemt op Europese schaal af, maar langs de randen van het broedareaal wat toe, met name in Frankrijk (Keller *et al.* 2020, Langlois Lopez *et al.* 2022). In Noord-Amerika is de afname veel sterker dan in Europa; respectievelijk -68.7% en -28.1% in de periode 1985-2021. Wereldwijd bedraagt de afname in die periode ca. 45% (Langlois Lopez *et al.* 2022). De grote mantelmeeuw is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021) maar op grond van de sterke afname wordt een bijstelling naar 'Vulnerable' voorgesteld (Langlois Lopez *et al.* 2022).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Voor zover bekend zijn er geen maatregelen beschikbaar die zich specifiek richten op verbetering van de voedselsituatie voor overwinterende grote mantelmeeuwen in Nederland. Een vermindering van visserijactiviteiten die zich richten op pelagische vis, zou misschien de beschikbaarheid van 'natuurlijk' voedsel (pelagische vissen en ongewervelden) voor grote mantelmeeuwen kunnen vergroten. Het is echter onbekend in welke mate de beschikbaarheid van dergelijke prooien momenteel door de visserij wordt verminderd. Daarnaast zal dit de beschikbaarheid van visafval en ongewervelden — waar veel op wordt gevoerd door meeuwen achter vissersschepen en die niet onder de aanlandingsverplichting vallen — nog verder verminderen. Het netto-effect op de populatie en het voedselaanbod voor de grote mantelmeeuw is onzeker. Aanvullend onderzoek is nodig om de rol van natuurlijk pelagisch voedsel in het dieet van de grote mantelmeeuw en de mogelijke invloed van veranderende visserijpraktijk op de voedselbeschikbaarheid beter te begrijpen (Jongbloed *et al.* 2023).
- Het plaatsen van windturbines op het land in de kustzone en windparken op zee vraagt om een zorgvuldige afweging, aangezien foeragerende grote mantelmeeuwen gevoelig zijn voor aanvaringen met windturbines.
- Door gericht in te zetten op een reductie van het gebruik, de lozing en het verlies van plastic, olie en andere vervuilende stoffen, wordt de verontreiniging van het mariene milieu verminderd. Dit draagt bij aan het verkleinen van de risico's op verstrikking, opname van plastic en sterfte door olievervuiling bij de grote mantelmeeuw en andere zeevogels.

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Onderzoek naar effecten van veranderende visserijpraktijk op voedselbeschikbaarheid		x	
Afgewogen plaatsing windturbines op zee		x	
Verder terugdringen vervuiling op zee		x	

8. Bronnen

- van Bemmelen R.S.A., de Jong j.w., Arts F.A., Beuker D., Engels B.W.R. Hoekstein M.S.J., van der Horst Y., Kuiper K., Leemans J., Sluijter M., van Straalen K.D. Wolf P.A. & Fijn R.C. 2022. Verspreiding, abundantie en trends van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat in 2021-2022 RWS-Centrale Informatievoorziening BM 22.27
- Bicknell A.W.J., Oro D., Camphuysen C.J. & Votier S.C. 2013. Potential consequences of discard reform for seabird communities. *Journal of Applied Ecology* 50: 649-658.
- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Avifauna van Nederland II - Algemene en schaarse Vogels van Nederland. GMB Uitgeverij/KNNV, Haarlem/Utrecht.
- BirdLife International. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Camphuysen C.J., Calvo B., Durinck J., Ensor K., Follestad A., Furness R.W., Garthe S., Leaper G., Skov H., Tasker M.L. & Winter C.J.N. 1995. Consumption of discards by seabirds in the North Sea. Final report to the European Commission, study contr. BIOECO/93/10, NIOZ-Rapport 1995-5, Netherlands Institute for Sea Research, Texel.
- European Commission: European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency & Heinrich J. 2021. Synthesis of the landing obligation measures and discard rates. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- Fijn R.C., van Bemmelen R.S.A., Arts F.A., de Jong J.W., Beuker D., Bravo Rebolledo E.L., Engels B.W.R., Hoekstein M., Jonkvorst R.-J., Lilipaly S., Sluijter M., van Straalen K.D. & Wolf P.A. 2020. Verspreiding, abundantie en trends van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat in 2019-2020. RWS-Centrale Informatievoorziening BM 20.22. Bureau Waardenburg Rapportnr. 20-324. Bureau Waardenburg & Deltamilieu Projecten, Culemborg.
- Heath M.R. & Cook R.M. 2015. Hind-casting the quantity and composition of discards by mixed demersal fisheries in the North Sea. *PLoS One* 10: e0117078.
- Hornman M., Koffijberg K., van Oostveen C., van Winden E., Louwe Kooijmans J., Kleefstra R., Vergeer J.W. & Soldaat L. 2024. Watervogels in Nederland in 2021/2022. Sovon rapport 2024/22, RWS-rapport BM 24.04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Jongbloed R., Schekkerman H., Kingma E., Tamis J., Goutbeek A., van Oijen T. & Bos O. 2023. Surface-feeding birds of the coastal waters in the Dutch North Sea; background document for a protection plan. Wageningen Marine Research report C097/23. Wageningen Marine Research, Den Helder.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Kleyheeg E., Slaterus R., Bodewes R., Rijks J.M., Spierenburg M.A., Beerens N., Kelder L., Poen M.H., Stegeman J.A., Fouchier R.A.M., Kuiken T. & van der Jeugd H.P. 2017. Deaths among wild birds during highly pathogenic avian influenza A (H5N8) virus outbreak, the Netherlands. *Emerging Infectious Diseases* 23: 2050.
- Langlois Lopez S., Bond A.L., O'Hanlon N.J., Wilson J.M., Vitz A., Mostello C.S., Hamilton F., Rail J.-F., Welch L., Boettcher R., Wilhelm S.I., Anker-Nilssen T., Daunt F., Masden E. 2022. Global population and conservation status of the Great Black-backed Gull *Larus marinus*. *Bird Conservation International*, 1-11.
- Ministerie van I&W. 2021. Aanvullend PlanMER voor het aanvullend ontwerp Programma Noordzee 2022-2027.
- Ministerie van LNV. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Potiek A., Leemans J.J., Middelveld R.P. & Gyimesi A. 2022. Cumulative impact assessment of collisions with existing and planned offshore wind turbines in the southern North Sea. Analysis of additional mortality using collision rate modelling and impact assessment based on population modelling for the KEC 4.0. Report 21-205. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Schekkerman H., Arts F., Buijs R.-J., Courtens W., van Daele T., Fijn R., van Kleunen A., van der Jeugd H., Roodbergen M., Stienen E., de Vries L. & Ens B.J. 2021. Geïntegreerde populatieanalyse van vijf soorten kustbroedvogels in het Zuidwestelijk Deltagebied. Sovon-rapport 2021/03, CAPS-rapport 2021/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sherley R.B., Ladd-Jones H., Garthe S., Stevenson O. & Votier S. C. 2020. Scavenger communities and fisheries waste: North Sea discards support 3 million seabirds, 2 million fewer than in 1990. *Fish and Fisheries* 21: 132-145.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- Vogel R.L., Bouwma I., Koese B., Kranenbarg J., La Haye M., Odé B., Sierdsema H., Sparrius L., Verburg P. & Zollinger R. 2013. Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn. Sovon-rapport 2013.015. Sovon, Nijmegen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

- Burger J., Gochfeld M., Kirwan G.M., Christie D.A. & Garcia E.F.J. 2018. Great Black-backed Gull (*Larus marinus*). <http://www.hbw.com/node/53974>. Geraadpleegd op 15/06/2022.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Grote Mantelmeeuw niet-broedvogel. <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/22022>. Geraadpleegd op 12/02/2025.